

Mark Isherwood AS
Cadeirydd
Y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus
a Gweinyddiaeth Gyhoeddus
Y Senedd

1 Cwr y Ddinas / 1 Capital Quarter
Caerdydd / Cardiff
CF10 4BZ
Tel / Ffôn: 029 2032 0500
Fax / Ffacs: 029 2032 0600
Textphone / Ffôn testun: 029 2032 0660
info@audit.wales / post@archwilio.cymru

Cyfeirnod: AC447/caf

Dyddiad cyhoeddi: 12 Gorffennaf 2024

Annwyl Mark

Cefnogaeth Llywodraeth Cymru i TVR Automotive Ltd

Mewn ymateb i ohebiaeth a gawsom yn ymwneud â chefnogaeth ariannol Llywodraeth Cymru i TVR Automotive Ltd (TVRA), gan fynegi pryderon ynghylch y risg i arian cyhoeddus, rydym wedi cyfarfod â swyddogion ac wedi adolygu rhai dogfennau allweddol gan Lywodraeth Cymru i ddeall cefndir y gefnogaeth hon, datblygiadau diweddar, a'r sefyllfa ar 4 Gorffennaf 2024.

Bwriad y llythyr hwn yw rhoi diweddariad ffeithiol byr i'r Pwyllgor yn seiliedig ar y dystiolaeth yr ydym wedi'i hadolygu; ac rydym wedi gwirio ei chywirdeb gyda Llywodraeth Cymru yn ogystal â gwahodd sylwadau gan TVRA. Fodd bynnag, ni fwriedir iddo fod yn gofnod cynhwysfawr o ddigwyddiadau, nac o reidrwydd yr holl gostau a ysgwyddir gan Lywodraeth Cymru mewn perthynas â'r mater hwn. Byddai'r costau hynny hefyd wedi cynnwys amser swyddogion dros nifer o flynyddoedd, yn ogystal â chyngor allanol a ffioedd proffesiynol ar wahanol adegau ac am wahanol resymau.

Rydym yn canolbwyntio ar benderfyniadau a gweithredoedd Llywodraeth Cymru. Nid ydym wedi cynnal astudiaeth gwerth am arian lawn o effaith cymorth Llywodraeth Cymru; neu archwilio gweithredoedd TVRA a ffynonellau cyllid preifat posibl.

Nid yw trefniadau sy'n ymwneud â'r gefnogaeth i TVRA yn cael eu cynnwys yn benodol o fewn y [Cyfrifon Cyfunol Llywodraeth Cymru 2022-23](#). Fodd bynnag, maent yn ffurfio rhan o geisiadau ehangach (gweler isod) yn y datganiadau ariannol.

Wrth gwrs, mae'r Pwyllgor yn rhydd i ofyn am ragor o wybodaeth gan Lywodraeth Cymru mewn perthynas â chynnwys y llythyr hwn os yw'n dymuno gwneud hynny.

Faint o gefnogaeth a roddwyd a pham?

Ym mis Mawrth 2016, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ei buddsoddiad mewn busnes newydd cwmni TVRA a oedd yn bwriadu creu tua 150 o swyddi yng Nglyn Ebwy drwy gynhyrchu ceir chwaraeon TVR. Roedd y brand wedi rhoi'r gorau i gynhyrchu dan berchnogaeth flaenorol yn 2006.

Roedd cefnogaeth gychwynnol Llywodraeth Cymru yn cynnwys:

- **Benthyciad pum mlynedd o £2 filiwn wedi'i warantu.** Ad-dalwyd y benthyciad, gyda chyfradd llog flynyddol o 13% i ddechrau erbyn mis Mawrth 2021 ac roedd yn gyfraniad at ddylunio ac adeiladu car chwaraeon prototeip. Y rhagolwg oedd y byddai 2,000 o geir yn cael eu hadeiladu erbyn 2020; a
- **£0.5 miliwn mewn cyfranddaliadau ecwiti¹.** Y gwerth cyfranddaliadau unigol a brynwyd oedd £5. Roedd cyfran Llywodraeth Cymru yn cynrychioli 3.3% o gyfanswm gwerth TVRA ar y pryd. Yn natganiadau ariannol 2022-23 Llywodraeth Cymru, mae'r daliad cyfranddaliadau wedi'i gynnwys yn y balans asedau ariannol eraill, o fewn cyfanswm yr asedau ariannol; ac roedd yn cael ei gario ar werth hanesyddol o £0.5 miliwn.

Ym mis Rhagfyr 2017, ymrwymodd Llywodraeth Cymru i gytundeb i gymryd prydles pen ac adnewyddu ffatri wag yng Nglyn Ebwy, gyda'r disgwyliad y byddai TVRA yn ei meddiannu o dan is-brydles. Yn 2021, prynodd Llywodraeth Cymru y diddordeb rhydd-ddaliad yn y ffatri wedi hynny, gyda'r disgwyliad y byddai TVRA yn ei feddiannu. Pris prynu'r ffatri oedd £4.75 miliwn², gyda chostau adnewyddu terfynol o £7.6 miliwn a ffioedd proffesiynol ychwanegol o tua £5,000 yn gysylltiedig â'r pryniant.

¹ Rhoi diddordeb perchnogaeth i Lywodraeth Cymru mewn TVRA, yn wahanol i grant syml. Nid yw cyfranddaliadau mewn TVRA yn cael eu rhestru a'u masnachu'n gyhoeddus ar hyn o bryd.

² Mae'r ffigurau a ddyfynnir yn eithrio TAW oherwydd lle y bo'n daladwy, gall Llywodraeth Cymru ei adennill gan CThEM.

Beth oedd dull Llywodraeth Cymru o reoli risg?

Cyflawnodd Llywodraeth Cymru ddiwydrwydd dyladwy o'r blaen, gyda chymeradwyaeth y Gweinidogion, yn cytuno i symud y benthyciad ymlaen llaw a phrynu'r cyfranddaliadau. Roedd yn ystyried TVRA fel busnes cychwyn busnes risg uchel ac felly yn nodi amodau cytundebol lliniaru:

- Mae'n ofynnol erbyn mis Medi 2016 i sicrhau buddsoddiad preifat o £5.5 miliwn. Byddai peidio â chyflawni hyn yn arwain at ad-dalu benthyciad diofyn ac uniongyrchol; neu gallai Llywodraeth Cymru ddewis troi'r benthyciad yn gyfranddaliadau pellach;
- Os bydd yn ddiiofyn, mae'n ofynnol i TVRA brynu cyfranddaliadau Llywodraeth Cymru yn ôl ar 105% o werth teg³;
- Y gofyniad i TVRA sefydlu ei brif weithrediadau gweithgynhyrchu yng Nghymru; a
- Debenture dros asedau'r TVRA gan gynnwys y llyfr gorchymyn gwerthu ar gyfer ceir cynhyrchu, a pherchnogaeth hawliau eiddo deallusol gan gynnwys mewn perthynas â'r prototeip Griffith.

Cafodd swyddogion gyngor proffesiynol allanol, paratoi Cyngor Gweinidogol a chael penderfyniadau Gweinidogol ar gyfer tair prif elfen cefnogaeth Llywodraeth Cymru i TVRA, yn ogystal ag ar gyfer estyniadau i'r cytundeb benthyciad. Fe wnaeth swyddogion hefyd dderbyn cyngor allanol mewn perthynas â'r Ffatri.

Beth ddigwyddodd nesaf?

Cynhyrchodd TVRA injan petrol prototeip, car perfformiad uchel yn Lloegr (y Griffith) a dechreuodd gymryd adneuron gan ddarpar berchnogion, gyda'r bwriad o gynhyrchu'r prototeip yng Nghymru⁴. Fodd bynnag, roedd TVRA yn torri'r gofyniad benthyciad oherwydd erbyn mis Medi 2016 nid oedd wedi gallu sicrhau'r

³ Nodaf, pe bai methiant a diddymiad y cwmni, y byddai'r ddarpariaeth hon yn darparu diogelwch cyfyngedig iawn gan mai ychydig iawn o werth y farchnad fyddai gan y cyfranddaliadau. Mae perchnogion cyfranddaliadau ecwiti ond yn derbyn unrhyw werth sy'n weddill ar ôl credydwyr eraill. Fel arall, mae cyfranddalwyr dewis (cyfalafwyr menter fel arfer) yn mwynhau mwy o ddiogelwch ar ddiddymiad, cyn credydwyr eraill a chyfranddalwyr cyffredin, yn gyfnewid am aberthu hawliau pleidleisio.

⁴ Rydym yn deall bod rhai o'r adneuron hyn wedi cael eu had-dalu ar gais ers hynny.

buddsoddiad preifat angenrheidiol i ddechrau'r cynhyrchiad. Trafododd TVRA sawl estyniad i ofyniad diofyn benthyciadau Llywodraeth Cymru, a fyddai fel arall wedi arwain at ad-dalu'n gynnar yn llawn, cyn dyddiad gorffen gwreiddiol mis Mawrth 2021.

Ym mis Rhagfyr 2017, penderfynodd Llywodraeth Cymru ymrwymo i gytundeb i brydlesu'r hen ffatri Techboard yng Nglyn Ebwy, a nodwyd fel cyfleuster cynhyrchu posibl ar gyfer TVRA ers 2016. Daeth y cytundeb i gymryd prydles â disgwyl iad y byddai Llywodraeth Cymru yn gwneud gwaith adnewyddu, ac yna disgwylir iddo gostio £4.5 miliwn. Roedd Llywodraeth Cymru yn disgwyl y byddai'r gwaith adnewyddu yn cael ei gwblhau erbyn mis Rhagfyr 2018, a oedd yn cyd-fynd â meddiannaeth disgwyl iad TVRA o dan is-brydles. Byddai rhent gostyngedig blynyddol o £56,000 yn cronni yn y cyfamser ond dim ond pan fydd Llywodraeth Cymru yn codi'r brydles y bydd yn dod yn daladwy. Rhoddodd ymgynghorwyr allanol sicrwydd bod trefniadau'r brydles ar delerau marchnad; ac y byddai galw amgen am y safle pe na bai TVRA yn eu meddiannu.

Ym mis Mai 2019, cymeradwyodd Llywodraeth Cymru ddewis contractwr i ymgymryd â'r gwaith adnewyddu ar gost ddisgwyl iad o £6.06 miliwn (neu lai, yn amodol ar ddeialog ynghylch cwmpas y gwaith i gynnwys costau). Roedd costau adnewyddu wedi codi ers yr amcangyfrif gwreiddiol, oherwydd dirywiad yng nghyflwr yr adeilad, chwyddiant costau, anwadalrwydd prisiau deunyddiau, prisio risg y sector adeiladu a rheoliadau adeiladu llymach. Nid oedd TVRA wedi codi'r cyfalaf angenrheidiol ar gyfer dechrau cynhyrchu ar y safle eto, ond parhaodd i fynegi bwriadau i wneud hynny.

Yn gynnar yn 2020, daeth Llywodraeth Cymru yn ymwybodol o ddiddordeb gan ddarpar blaid arall wrth gaffael y ffatri (er na aeth hyn yn ei flaen yn y pen draw), ac yn achos y posibilrwydd hwn, edrychodd Llywodraeth Cymru a TVRA ar opsiynau yn ymwneud ag adeilad arall yn Aberdâr, a fyddai wedyn yn cael eu prydlesu i TVRA. Ni pharhaodd hyn chwaith. Cyngor Tîm Arweinyddiaeth Eiddo (PLT) Llywodraeth Cymru oedd na ddylid dyfarnu'r contract ar gyfer gwaith adnewyddu ffatri Glyn Ebwy cyn cytundeb prydles gyda TVRA. Fodd bynnag, ym mis Awst 2020 ysgrifennodd y Gweinidog at TVRA yn dweud wrthyn nhw y byddai Llywodraeth Cymru yn bwrw ymlaen â'r gwaith adnewyddu gyda nhw neu heb dynt.

Ym mis Ionawr 2021, roedd y perchnogion blaenorol wedi penderfynu gwerthu ffatri Glyn Ebwy. Prynodd Llywodraeth Cymru am £4.75 miliwn a phenderfynodd ddechrau ar waith adnewyddu (mwy gwerthadwy), gyda chost disgwyl iad o £6.06 miliwn. Dywedodd swyddogion wrth y Gweinidog mai prynu'r safle oedd yr opsiwn gorau sydd ar gael, o ystyried rhwymedigaethau a chostau cysylltiedig o dan y cytundeb i'w brydlesu yr oedd Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo iddo gyda'r perchnogion blaenorol, er nad oedd TVRA mewn sefyllfa i feddiannu o hyd. Roedd y pris prynu a

drafodwyd yn seiliedig ar gyngor allanol, gan adlewyrchu rhwymedigaethau presennol Llywodraeth Cymru a'r rhent a gronnwyd o £170,583.

Rhagwelodd Llywodraeth Cymru y byddai gwaith adnewyddu ffatri yn cael ei gwblhau ddiwedd 2021, a oedd yn bodloni amserlenni TVRA a nodwyd bryd hynny. Fodd bynnag, pe na bai modd dod i gytundebau gyda TVRA, roedd Llywodraeth Cymru yn disgwyl y byddai digon o alw gan fusnesau eraill i brydlesu'r adeilad wedi'i adnewyddu'n llwyddiannus.

Ar 29 Medi 2021, rhoddodd Llywodraeth Cymru drwydded chwe mis i TVRA am ran fach iawn o'r ffatri ar rent o £3,000 am y cyfnod, i storio mowldiau gwydr ffibr. Ar ddiwedd y cyfnod hwn, byddai'r drwydded gychwynnol yn troi'n drwydded chwe mis dreigl tra bod trafodaethau'n parhau ynghylch TVRA yn cychwyn ar brydles lawn i'r ffatri.

Ym mis Ebrill 2022, nid oedd TVRA mewn sefyllfa i ddechrau cynhyrchu o hyd ond, yn dilyn buddsoddiad preifat ychwanegol (gweler isod), roedd ganddo ddigon o arian i ad-dalu £4,329,100 i Lywodraeth Cymru; Mae'n cynrychioli'r swm benthyciad gwreiddiol o £2 filiwn ynghyd â llog cronedig. O ganlyniad, daeth yr holl warantau sy'n gysylltiedig â'r ddyled i ben gydag ad-daliad; gan gynnwys y gofyniad i sefydlu ei weithrediadau gweithgynhyrchu sylfaenol yng Nghymru. Mae'r ad-daliad benthyciad yn rhan o'r llinell ad-daliadau benthyciadau o fewn nodyn 6 i ddatganiadau ariannol Llywodraeth Cymru (Asedau Ariannol – Buddsoddi a Benthyciadau). Mae'r llog a dderbynnir mewn perthynas â'r benthyciad yn rhan o incwm o werthu nwyddau a gwasanaethau, o fewn nodyn 2 i'r datganiadau ariannol (Incwm o Eiddo a Buddsoddiadau).

Ar 23 Mai 2023, newidiodd Llywodraeth Cymru drwydded ardal fach y ffatri wedi'i hadnewyddu i les tymor byr er mwyn osgoi creu tenantiaeth warchoddedig. Parhaodd y brydles tymor byr tan 22 Tachwedd 2023, a thalodd TVRA £3,125 am hynny.

Beth yw'r sefyllfa bresennol?

TVRA

Fel rhan o fenter bosibl ar y cyd, yn hanner cyntaf 2021 sicrhodd TVRA fuddsoddiad gwerth miliynau o bunnoedd gan Ensorcia – cwmni sydd â buddiannau mewn lithiwm gradd batri. Roedd y buddsoddiad yn uwch na'r swm buddsoddi preifat yr oedd Llywodraeth Cymru wedi'i nodi fel rhan o'i hamodau benthycia. Galluogodd yr arian hwn TVRA i ad-dalu benthyciad Llywodraeth Cymru a chronni llog, ond hyd yma, mae'n llai na'r amcangyfrif o £40 miliwn sy'n angenrheidiol ar gyfer cynhyrchu ceir. Rydym yn deall bod Ensorcia eisiau i TVRA gynhyrchu cerbyd trydan, y mae TVRA yn dymuno ei gynhyrchu ochr yn ochr â'i gynlluniau gwreiddiol ar gyfer car chwaraeon injan betrol.

Ym mis Tachwedd 2023, dywedodd Llywodraeth Cymru wrth TVRA y byddai'n chwilio am denantiaid amgen ar gyfer y ffatri wedi'i hadnewyddu. Ym mis Rhagfyr 2023, cyhoeddodd TVRA y byddai'n sefydlu 'Canolfan Brand' yn Thruxton ar gyfer datblygu a sefydlu ei hystod newydd o geir chwaraeon. Ym mis Chwefror 2024, cadarnhaodd Llywodraeth Cymru wrthym nad yw TVRA bellach am brydlesu'r ffatri wedi'i hadnewyddu yng Nglyn Ebwy na dod o hyd i gynhyrchu yng Nghymru.

Ers mis Tachwedd 2023, pan ddaeth y trefniant blaenorol i ben, mae TVRA wedi bod yn talu ffi rhent misol o £322 ac wedi cael ei anfonebu am y rhent hwn hyd at 22 Mehefin 2024. Rydym yn deall bod y mowldiau bellach wedi'u tynnu a bod Llywodraeth Cymru yn paratoi cost cau ar gyfer storio.

Llywodraeth Cymru

Bu'n rhaid i Lywodraeth Cymru ymestyn y cyfnod ad-dalu benthyciadau ond roedd yn dal i gael elw ar fuddsoddiad pan ad-dalodd TVRA yn y pen draw ym mis Ebrill 2022. Mae ad-daliad llawn bellach wedi dileu'r amodau a oedd ynghlwm yn wreiddiol â'r benthyciad.

Mae gan Lywodraeth Cymru gyfran ecwiti o hyd mewn TVRA yn seiliedig ar ei buddsoddiad cyfranddaliadau o £0.5 miliwn yn 2016. Fodd bynnag, gostyngwyd y gyfran ecwiti hon i 1.6% o gyfanswm y cyfranddaliadau oherwydd buddsoddiad Ensorcia. Ym mis Mehefin 2023, ymrwymodd Llywodraeth Cymru i gytundeb cyfranddalwyr newydd gyda TVRA a sicrhau cytundeb prynu parhaus y gall ei arfer pryd bynnag y bydd yn dewis gwerthu ei chyfranddaliadau yn ôl i TVRA am 100% o'r gwerth teg.

Ym mis Gorffennaf 2023, dywedodd swyddogion wrth y Gweinidog fod y gwaith adnewyddu ar y ffatri wedi'i gwblhau, ar gost o £7.6 miliwn. Bryd hynny, ac oherwydd

nad oedd TVRA yn dal i allu prydlesu'r adeilad at ddibenion cynhyrchu, ystyriodd Llywodraeth Cymru ddau opsiwn:

- ei werthu, ar werth marchnad o tua £7.5 miliwn; colled o £4.85 miliwn yn erbyn costau prynu ac adnewyddu; neu
- ei brydlesu i denant amgen a allai gynhyrchu tua £0.735 miliwn y flwyddyn dros gyfnod prydles o 10 i 15 mlynedd, gan roi cyfanswm adenillion o £7.350 – £11.025 miliwn.

Penderfynodd Llywodraeth Cymru fynd ar drywydd yr opsiwn tenant amgen ac ar 7 Tachwedd 2023 penododd asiant allanol i ddechrau marchnata'r eiddo ym mis Ionawr 2024. Ers dechrau marchnata, mae'r eiddo wedi denu rhywfaint o ddi-ddordeb yn y farchnad sy'n cael ei ystyried ar hyn o bryd gan yr asiantau penodedig a swyddogion Llywodraeth Cymru. Fel adeg paratoi'r llythyr hwn, ni dderbyniwyd unrhyw gynigion ffurfiol.

Ym mis Mai 2024, cafodd Llywodraeth Cymru gyngor allanol ynglŷn â'i rhannu, gan gynnwys prisiad cyfranddaliadau sy'n is na'r pris a dalwyd yn wreiddiol, a chytunwyd arno gan TVRA. O dan ei chytundeb cytundebol gyda TVRA, mae gan Lywodraeth Cymru yr opsiwn i gyflwyno TVRA gyda 10 diwrnod o rybudd y mae'n dymuno trafod ar y sail honno. Ar hyn o bryd mae Llywodraeth Cymru yn paratoi cyngor Gweinidogol ar gyfer penderfyniad ynghylch a ddylai:

- Gwerthu'r cyfranddaliadau yn ôl i TVRA am y gwerth a gytunwyd; neu
- Cadw'r cyfranddaliadau yn seiliedig yn y gobaith y gallai'r pris cyfranddaliadau gynyddu o'r prisiad cyfredol, gan arwain at elw mwy cadarnhaol ar y buddsoddiad cyfranddaliadau gwreiddiol.

Rwy'n gobeithio y bydd cynnwys y llythyr hwn yn hysbysu'r Pwyllgor ac yn cynorthwyo ei swyddogaethau craffu a sicrwydd.

Yr eiddoch yn gywir

ADRIAN CROMPTON
Archwilydd Cyffredinol Cymru